
KRÓNIKA

ÚJABB TÁMOGATÁS KÖNYVKIADÁSUNKNAK – Lezárult a Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztériuma pályázatának második köre, amelyet a határon túli magyar könyvek megjelentetésére írtak ki. A Forum Könyvkiadó újabb tíz könyvre kapott támogatást. Bordás Győző a Forum Könyvkiadó igazgató-főszerkesztője december derekán megállapodást írt alá, amely értelmében április 30-áig a következő könyveket jelentetik meg: Csöbörös István: *Egy szép dologról én emlékezem* (kopácsi énekeskönyv), Kontra Ferenc: *Ősök jussán* (novellák), Jung Károly: *Az emberélet útjain* (néprajzi tanulmányok), Toldi Éva: *Herceg János* (monográfia), Gubás Jenő: *Egészségünk nyelve – nyelvünk egészsége* (tanulmányok), Pohárkovicsov Elvira: A jugoszláviai magyar irodalom 1986. évi bibliográfiája, Virág Gábor: A topolyai püspökök története, Dávid, András: *Egyazon égtájon* (kapcsolattörténeti tanulmányok), Napsugár-antológia (Farkas Zsuzsa szerkesztésében) és Kovács Endre: *Földművelés egy nyugat-bácskai faluban* (Doroszló népi élete). Ez utóbbi kötet a budapesti Releax kiadóval közös kiadásban jelenik meg. A külföldi magyar kiadók ígéretet kaptak újabb pályázat kiírására, amelyre az 1992-ben támogatott könyvek megjelenése után kerül sor.

A KAZÁR SZÓTÁR AZ ÉVTIZED REGÉNYE – Az idei belgrádi könyvvásárnak – amely mind a kiállítók, mind a kiadványok számát tekintve már csak árnyéka volt a korábbiaknak –

talán egyetlen említésre méltó eseménye lett volna az évtized regényéért járó díj átadása. Sajnos, még erre sem került sor, mert a könyvkiállítás méltóságához nem illő körülmények között a díjazott Milorad Pavić távozott a tiszteletére szervezett ünnepség színhelyéről, s csak utólag (a belgrádi városi múzeumban) vette át a megtisztelő elismerést. A tizenegy kritikusból álló zsüri az elmúlt egy évtized szerb regénytermését értékelve döntött Milorad Pavić *Kazár szótár* című regénye mellett, amelynek értékeiről nyilván az is tanúskodik, hogy eddig mintegy húsz nyelvre fordították le. A szűkebb keretben voltak még a következő művek is: Borislav Pekić *Zlatno runo*, Miroslav Josić-Višnjić *Odbrana i propast Bodroga u sedam burnih godišnjih doba*, Svetlana Velmar-Janković *Lagum*, Svetislav Basara *Fama o biciklistima*, Miroslav Popović *Sudbine*, Slobodan Selenić *Očevi i oci*, Milisav Savić *Hleb is strah*, Danilo Nikolić *Vlasci bivše sreće* és David Albahari *Cink* című regényei.

A SZENTELEKY-DÍJ VARGA ZOLTÁNNAK ÉS STOJAN VUJIČIĆNAK – Az idei Szenteleky-napok irodalmi díját Varga Zoltán érdemelte ki több évtizedes írói munkásságával, valamint az idén megjelent *Indiánregény* című kisregényével, míg a műfordítói díjat, Bazsalikomot Stojan Vujičić Budapesten élő szerb író és műfordító kapta a szerb és a jugoszláv irodalom kimagasló szintű magyar tolmácsolásáért.

TOLNAI OTTÓ IRODALMI DÍJAI – Tolnai Ottónak nemrégiben két rangos irodalmi díjat ítéltek oda Magyarországon. Megkapta a Kortárs díját, amelyet a folyóiratban megjelentetett legjobb szövegeikért osztanak ki, a Jelenkor kiadónál Pécselt megjelent Wilhelm-dalok című verseskötetét pedig az év könyvévé nyilvánították.

A BUDAPESTI JAKOV IGNJATOVIĆ ALAPÍTVÁNY DÍJAI – A magyarországi szerb értelmiségiek által létrehozott Jakov Ignjatović Alapítvány december 8-án, az író születésének évfordulóján odaítélte a szerb-magyar kulturális kapcsolatokat serkentő irodalmi és művészeti díjakat, amelyeket az idén Vasko Popa (1922–1991) költő kapta posztumusz, különös tekintettel a Hodočašća (Zarándoklatok) című versciklusára. Életművéért ebben az elismerésben részesült Mladen Markov író, különös tekintettel a Smutnoe vreme (Zavaros idők) című regényére és ugyancsak életművéért Predrag Stepanović, magyarországi szerb író az ottani szerb irodalom folytonosságá terén kifejtett magas művészi szintű írói munkásságáért.

A díjakat Szentendrén, Jakov Ignjatović szülővárosában nyújtják át, immár negyedszer alapítása óta.

SZARVAS GÁBOR NYELVMŰVELŐ NAPOK – Idén is megtartották Adán a Szarvas Gábor Nyelvművelő Napokat. A rendezvény keretében tudományos tanácskozásra került sor, a diákok pedig játékos vetélkedő keretében mérhették össze tudásukat. Kiosztották a Szarvas Gábor Nyelvművelő Díjat is, amelyet ezúttal Grétsy László ismert magyarországi nyelvész, valamint a Magyar Szó szerkesztősége kapott.

JUHÁSZ FERENC-EST ÚJVIDÉKEN ÉS SZABADKÁN – Az Újvidéki Színház tribün-rendezvényeinek vendége volt október végén Juhász Ferenc költő, az idei Sztrogai Költészeti Esték díjazottja. A költő munkásságát Bori Imre irodalomtörténész méltatta, verseit pedig a színház művészegyüttese tolmácsolta. Juhász Ferenc új, eddig még nem jelent eposzból olvasott föl részleteket. A költővel a szabadkai közönség is találkozott.

ILLYÉS-EST SZABADKÁN – Illyés Gyula születésének 90. évfordulója alkalmából a szabadkai városháza dísztermében megemlékeztek a költőről. A Pro Musica énekkarának szírvonalas alkalmi műsora után bevezetőt tartott Dudás Károly. Illyés Gyula verseit Sinkovits Imre színművész, valamint szabadkai fiatal versmondók és az újvidéki színház művészei tolmácsolták. Az est vendége volt Illyés Mária, a költő leánya. A szép számú közönséget a Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztériuma nevében Fekete György államtitkár köszöntötte.

A KALLIGRAM VAJIDASÁGBAN, A FORUM SZLOVÁKIÁBAN – Három vajdasági városban, Újvidéken, Szabadkán és Zentán mutatkozott be az új pozsonyi kiadó, a Kalligram. Az azonos című folyóirat koncepcióját Grendel Lajos főszerkesztő ismertette, míg Szigeti László legújabb könyveikről számolt be. A Kalligrammal együtt a pozsonyi Új Szó című napilap munkatársai is bemutatkoztak, Szilvássy József főszerkesztő és Bodnár Gyula művelődési rovat szerkesztő a lap életéről tájékoztatták a vajdasági érdeklődőket. A látogatást a Forum Könyvkiadó és a Magyar Szó szerkesztősége viszonzotta Bordás Győző, Sinkovits Péter, Matuska Márton és Spitzer Éva személyében, akik Pozsonyban és Somorján találkoztak a vajdasági magyar könyv- és lapkiadás iránt érdeklődőkkel.

KÉTSZÁZ ÉVES A KOLOZSVÁRI MAGYAR SZÍNJÁTSZÁS – Kolozsváron december 7-e és 17-e között tartották meg azt a rendezvénysorozatot, amellyel a 200 évvel ezelőtt kezdődő magyar színházi előadásokra emlékeztek. A tíz nap folyamán tudományos tanácskozást szerveztek *Régió és színházi nyelv* címmel, koszorúzták a Rhédey-háznál – itt tartották 1792. november 11-én az első előadást – és a Házsongárdi temetőben. Az ünnepi műsor színházi előadásainak sorát a kolozsváriak kezdték Shakespeare *Szentivánéji álom* című művével, ők is zárták a bicentenáriumi tiszteletére kiírt drámapályázat díjnyertes művének Márton László *A nagyratörőjének* ősbemutatójával. A két kolozsvári előadás között fellépett a pesti Nemzeti Színház (Örkény: *Tóitek*) és a Katona József Színház (Gogol: *A revizor*), a pécsi társulat (Madách: *Az ember tragédiája*), a

bukaresti Nemzeti Színház (Euripidész: *Médeia*), valamint a kolozsvári román tagozat (Ionesco: *A küllönóra*). Az *trógep üzenete* címmel harminchat költő verséből készült összeállítás hangzott el. Az ünnepségsorozatban több operai, zenei estre is sor került. A budapesti Magyar Állami Opera Bartók- és Dohnányi-műveket, a kolozsvári opera Kodály Zoltán *Háry János*-át adta elő, valamint az évfordulóra kiírt operapályázat díjnyertes alkotását, Demény Attila *Parafarm* című művét, a helyi román opera viszont Verdi *Don Carlos*-át mutatta be. (G)

ÚJABB TRIBÜN-VITÁK A FORUMBAN – Mint már októberi számunkban hírül adtuk, a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság és a Magyar Szó szerkesztősége vitaestsorozatot kezdett művelődési életünkről. A vajdasági magyar sajtó és oktatás helyzetét felmérő eszmecsere a könyv- és folyóiratkiadásról, a színházi életünkről, a rádió és a televízió műsorairól, valamint a helytörténet-írásunkról szólók követték.

TOVÁBBI ADALÉKOK A HÍD TÖRTÉNETÉHEZ

1.

A Híd tiltakozó levelét, melyet mi is közöltünk szeptemberi számunkban, a *Tiszatáj* az 1992. októberi számában az alábbi kommentárral jelentette meg:

Készséggel, bár szomorúan és rosszkedvűen teszünk eleget Bori Imre főszerkesztő kérésének, amikor közöljük a Híd tiltakozását Mátyóki Endre itt megjelent keserű soraira. Sajnáljuk, hogy szerzőnk szándékát a Híd szerkesztői félreértik. A ténybeli tévedésekért Mátyóki Endre természetesen elnézést kér. Vitát azonban semmiképpen nem indítunk, mert azt, hogy a jugoszláviai magyar irodalom közelebbi és távolabbi történetében ki milyen elvitathatatlan érdemeket szerzett, illetve kinek miért kell szégyellnie magát, talán nem itt és nem nekünk kell megbeszelnünk. (A szerk.)

2.

VÁDAK ÉS VITÁK

Talán jobb volna, ha nem szólnék bele abba a vitába, amely egy versgyűjtemény nyomán alakult ki. A támadás azonban olyan otromba, s a vád már meg sem marad az irodalom határai között, hanem mindannyiunk arcába vág. Mintha egy egész nemzeti kisebbséget vádolna közönnyel, sőt gyáva behézelgéssel, közvetve mind az élőket és ittmaradtakat, akik a háborúval felöltözött országra is teszik a dolgukat. Mintegy a falon átkiáltva, a szomszédság nevében gúnyt és epét hányva szól a támadó anélkül, hogy tudná, mit érünk, miközben mindannyian félünk. Egy egész ország népével megsiratjuk az áldozatokat, de megkönnyebbülve vesszük tudomásul, hogy akik elmentek, biztonságban vannak, s egyszer, ha majd vége lesz ennek a világra szóló borzalomnak, épen és egészségesen jönnek haza közénk. Így maradtam magamra én is öregem és gyámoltalanul, mégis boldog vagyok, hogy az unokám odaát biztonságban él.

Én gyerekkorom óta érzem át elmenők és ittmaradók búcsúját, s még láttam az előbbieket közül évekkal az első világháború után vagonlakókat és munkanélkülieket. S az ismétlődő történelmi változások során ez a búcsú ugyancsak megismétlődött. Az ittmaradók eközben féltékenyen őriztek anyanyelvet és nemzeti öntudatot, iskolát és templomot.

Hát mindezek után ne szóljon át a szomszédból s ne ítélkezzék költészet ürügyén senki fölöttünk. Élünk, vagyunk, a velünk együtt élő népek sorsában is osztozva, de ha mégis menni kell, hát elmegyünk. Milliók példáját követve ebben az új népvándorlásban a huszonegyedik század előestéjén, amire tehetetlenül néz a nagyvilág. Így lett a menés és maradás gondja csak a mienk, nem segít rajtunk senki. Legkevesbé így, korunk jelképén, a falon át.

Mindez persze hiányzik az irodalmi példatárból, s ha távolabbi vidéken valaki látni vél részünkről könnyelmű és felelőtlen magatartást szerkesztési tudathasadással magyarázva menés és maradás szívszorító dilemmáját, akkor vagy a rosszindulat beszél belőle vagy a felelősségtudat teljes hiánya tartja fogva. Ezért hát nem illetékes ilyen könnyed fölénnyel következtetéseket levonni igazságtalanul, mert

egy egész néptöredék helyzetét bántja és önértetét sérti vele igazságtalanul.

Amennyiben sorsunk irodalmi téma lehet, itt és nemcsak most, ittmaradók és elmenők költészetében eddig is kifejezésre jutott, s belőle a vita során bőven idéznek is a vádat valamennyiünk nevében visszautasítók, kívülről – ha segíteni nem tud – ne ítélkezék fölötte senki.

Egyelőre élünk és vagyunk, eltéphetetlen szállakkal kötődve az elmenőkhöz is, miközben reszketve várjuk a magunk és az itteni hozzánk tartozók további sorsát. Igen, itt is, Európa szemé láttára, de tovább reménykedve, hogy egyszer ez is elmúlik, mert megszűnik a gyilkos gyűlölet a népek között, véget ér a hosszú kések éjszakája, s mögötte ott lesz a béke. Meg ahogy arról a vidékről a vádaskodót a költő, Juhász Gyula jóslatával és jóindulatával jóval megelőzte, mert ott volt mögötte az összetartozás bátorító reménye és „A múlt, a puszták, egy magyar világ, ujjongva sírtak a melódiák.”

HERCEG János

(Magyar Szó, 1992. október 24.)

3.

A Híd szerkesztőségének, Újvidék

Kedves Uraim!

Önök megtisztelték azzal, hogy irodalmi jegyzetemet, valamint a reá utaló két választ folyóiratukban egyidőben leközzölték.

A lényegre térve: bizonyára meglepi Önöket a kijelentés, miszerint a Híd ominózus számához írott *hevült* reflexióimat *éppen nem* a sértés, hanem a békevágy, *koránsem* a vád, inkább a félelem szülte aggodás szándékával írtam. Tiszatáj-béli *sorozat*om főcíme (*Szemközt a pusztulással*), úgy hiszem, ha mást nem is, legalább ezt a *szándékot* tanúsítja.

A pusztulás-víziót *természetesen* a magyar (szellemi) élet, s ezen belül – mint súlyos metafora – a délvidéki magyarság intenzív kultúrájának egyre tragikusabb hasadozottsága, szétforgácsolódása, sőt, sokszor tudatos megosztása váltotta ki belőlem, meglehet: túl sokat bízván a beszédmód hiátusokat kitöltő erejére.

Belátom, hogy a szöveg maga gyarlóra sikerült. Olyannak kellett lennie, ha kiváló stilsztákat is a szándékkal ellentétes értelmezési mezőbe kényszerített.

Mindazonáltal éppen a képzett és képző stilsztáktól kérdezem:

1.) *Valóban* be kellett volna-e iktatnom a kérdéssorba, rendre, egy-egy *dehog* szócskát?

2.) Az idézettekben és a visszautasítottakon túl *más* nem íródott le, semmi?

3.) Igazán szerencsésnek tartják-e a *Versek éve, 1991* címet? Valóban elég indok-e hozzá a szakadozott hagyomány? Kiadnának-e holnap például Szarajevóban hasonló cím alatt egy könyvet? Kiadtak volna-e 1944-ben, Auschwitzban? Egyáltalán: vitathatónak gondolják-e egy ilyen vállalkozás *címének* megítélését?

4.) Nem tartják-e kudarcnak, hogy *éppen* egy háború- és pusztításellenes összeállításba *nem* küldtek verset azok a költők, akik a frontszolgálat és az annak megtagadása nyomán született ítélet elől menekültek (családot, egzisztenciát, szellemi közeget, egyáltalán: *mindent* hátrahagyva) a bizonytalan állagú *anyakultúrába*?

P. S. Ehhez a *végzőhöz* eleve semmi kedvem. De a becsületelem védelmében aligha kerülhetem el, hogy leírjam. A magyar irodalmi életben – úgy hiszem – nem a cinizmus tette többé-kevésbé ismertté a nevem. És az sem, hogy a bajban lévőkbe beletiptartam. Vannak irodalmi vonzalmaim, s ezek talán másfélék, mint az Önökéi. De ez nem ok arra, hogy szántsándékkal sértsek vagy vádoljak. Mint ahogyan arra sem lehet, hogy Önök engem szégyenbe akarjanak keverni.

Mindazonáltal belátom (és ez *okból* elnézést kérek Önöktől), hogy a létező és potenciális tragédiákból származó fokozott érzékenységükkel a jelek szerint nem számoltam eléggé.

Üdvözzel:

MÁNYOKI Endre

Budapest, 1992. november 4.

4.

Forgó László és Tari István a Hídról:

„Az Üzenet megjelenéséig a Vajdaság irodalmi életében két folyóirat játszott kiemelkedő szerepet. Az egyik az 1934-ben alapított Híd, a másik a későbbi Új Symposion. Amikor a második világháború után, 1947-ben, központi döntéssel a Vajdaság kulturális központját Újvidékre helyezték át, s ezzel Szabadka – az a város amely Kosztolányit, Csáth Gézát adta a magyar irodalomnak – elvesztette vezető szerepét, a szabadkai írók egyszerre úgy érezték, hogy távol kerülve a kulturális élettől, provinciális helyzetbe kényszerültek. Hosszú és kemény harc következett, melynek eredményeként 1971 szeptemberében megjelenhetett az Üzenet, a vajdasági magyar írók orgánuma; a patinás, Tari István író szerint kormányparti, kommunista, a magyar kisebbség létét eláruló Híd és az avantgardista fiatalok Új Szimpoziumja (sic!) mellett.” (Forgó László: Zsákutcában: Üzenet. Köztársaság, 1992. november 13. I. évfolyam, 27. szám, 108. oldal)

Az igazság jobb megismerése érdekében közzétesszük Tari István frásainak bibliográfiáját, amelyek a Hídban és az Üzenetben jelentek meg az 1987 és 1991 közötti időszakban (1992-ben Tari Istvánnak szonettkoszortója és két verse jelent meg a Hídban, ezt az évet mégsem vettük figyelembe, mert idén nem jelent meg az Üzenet):

Üzenet:

Hiányoktól hangos (vers), 1987. szeptember

Híd:

Visszatarthatatlan (vers), 1988. március

Didergést tizedelő (vers), 1988. március

Képvers (vers), 1988. március

Nem lehet a másé (Tavaszcím) (vers), 1988. július–augusztus

Fütykösöm bütykös (vers) 1989. január

Szomorú vers, 1989. január

Szél viszi (vers), 1989. január

X-lábú dal (vers), 1989. január

Ősz (vers), 1989. január

Az értelem zavarához (vers), 1989. június

Égbe vert (vers), 1989. június

Elmulatott jövő (vers), 1989. június

Gazdátlanul őrlő malom (vers), 1989. június

Kántálva (vers), 1990. február

Végvár és lekvár (vers), 1990. február

Skrabány Viktorról (képzőművészeti esszé), 1990. december

Gálics Istvánról (képzőművészeti esszé), 1991. január

Benes Józsefről (képzőművészeti esszé), 1991. március

5.

Domonkos László szövegét a Hídról megjegyzés nélkül közöljük:

„Egészen más utat járt be a legpatinásabb délvidéki magyar folyóirat, az 1943-tól – az anyaországhoz tartozás négy esztendejét leszámítva – folyamatosan megjelenő Híd. Noha szoltunk már arról, hogy a Szabadkán idestova hat évtizede alapított folyóirat körüli mozgalom a maga baloldaliságában csak az 1945 utáni titóista beállításban volt annyira elkötelezetten kommunista, ahogyan évtizedeken át – különösen a negyvenéves fennállást ünneplő 1974/5–6-os számban és az ennek mellékleteként kiadott, a Híd-mozgalom képeskönyve című kötetben – bizonygatták róla. Tény, hogy a Híd a titói korszakban (néhány számától eltekintve) inkább a negatív értelemben felfogott konzervatívizmusnak nevezhető irodalmi és szellemi irányzatok orgánuma volt. (. . .) A Hídról már önmagában igen sokat elárul, hogy előbb Ács Károly, majd Bányai János, 1984 óta pedig Bori Imre a fő- és felelős szerkesztője. A helyzetből adódóan a „gyűjtőmedence” feladatot kénytelen-kelletlen ellátja, hisz Tolnai Ottó éppúgy publikál itt, mint Jung Károly, Tari István, Szeli István és Mák Ferenc. Mégis, 1991-re már jócskán elklektikus „mindenességében” nem igazán képes folyamatosan ellátni azt a feladatot, amit a változó délvidéki magyar világ szellemi arculata, a közép-európai régió általános tendenciái és az egyetemes magyar kultúra megkíván.”

(Domonkos László, Magyarok a Délvidéken, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992, 157–158. l.)